O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI SHAROF RASHIDOV NOMIDAGI SAMARAQAND DAVLAT UNIVERSITETI

Ro‘yxatga olindi:
№ BD-60710100-1003
2022 “____” _____

“TASDIQLAYMAN”
SamDU rektori:
_____ prof. R.I.Xalmuradov
2022 “____” _____

TIBBIY BILIM ASOSLARI FAN DASTURI

Bilim sohasi:	700 000 MUXANDISLIK, ISHLOV BERISH VA QURILISH SOHASI
Ta’lim sohasi:	710 000 MUHANDISLIK ISHI
Ta’lim yo‘nalishi:	60710100 – KIMYOVIY TEXNOLOGIYA (ISHLAB CHIQARISH TURLARI BO`YICHA)

2025-2026 ўқ.йили учун
ўзгартирилди

SAMARQAND - 2022

Fan/modul kodi TBA 1003	O`quv yili 2025-2026	Semestr 8	ECTS – Kreditlar 3
Fan/modul turi Majburiy	Ta`lim tili O`zbek		Haftadagi dars soatlari 2

	Fan nomi	Auditoriya mashg`ulotlari (soat)	Mustaqil ta`lim (soat)	Jami (soat)
1.	Tibbiy bilim asoslari	36	54	90

I. Fanning mazmuni

Fanni o'qitishdan maqsad - «Tibbiy bilim asoslari» ijtimoiy fanlar majmuasiga taalluqli bo'lib talabalar uni I va II semestrlarda o'rganishadi.Tibbiy bilim asoslari fanining bosh muhim vazifasi: Talabalarga odam organizmining tuzilishi, fiziologiyasi, kasalliklarning kelib chiqish sabablari, belgilarini, davolash usullarini bemorlarni parvarish qilish, kasalliklarni oldini olish, shikastlanganda birinchi yordam ko'rsatish usullarni,fanlarni muvaffaqiyatli o'zlashtirish uchun zarur bo'ladigan tayanch bilimlarni beradi.

II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

**1-mavzu: Kirish. Tibbiy bilim asoslari va bolalar sog'lig'ini saqlash bo`yicha o`qitishning bo'lg'uvsi o`qituvchining shaxsini shakillantirishdagi ahamiyati.** Tibbiy bilim asoslari va bolalar sog'lig'ini saqlash dasturini oliy o`quv yurtlarida o`qitish tartibi. Bolalar va kattalar o`rtasidagi jarohatlanish va kasallikning oldini olish, ularni tibbiy sanitariya jihatdan tarbiyalash va sog'lom hayotni tastiqlash, tibbiy yordam ko`rsatish va ularni parvarish qilishni ta`minlashda tibbiyot hamshiralari va o`qituvchilarning roli. Talabalarni aholi va hududlarni favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish tizimi, O`zbekiston Respublikasi qonunlari va Vazirlar Mahkamasi qarorlarining talablari, shuningdek Favqulotdda vaziyatlar, hamda Oliy va O'rta maxsus ta`lim vazirliklari farmoyishlari, ko`rsatmalari, aholini favqulodda vaziyatlardan muhofazalanishga o`rgatishni tashkil etish yo`llari va uslubiyatlari bilan tanishtirishdan iborat.

2-mavzu: Tibbiy yordamning anatomik fiziologik asoslari. Odam organizmining morfo-funktsional asoslarini bilish, kelgusida o`rganadigan yurish-turish reaktsiyalarini va klinik patologiyasini tushunishning poydevoridir. Har bir mavzuda bolalar yoshiga qarab rinojlanishiniig anatomik-fiziologik xususiyatlarini alohida yoritish lozim. Bu bo`lguvsi o`qituvchiga o`quvchilarni o`qitishda va tarbiyalashdà shaxsiy yondoshishni aniqlashga imkon bepadi. Inson tanasining asosiy qismlarini; skelet qismlarini; qo`l suyaklari va oyoq suyaklarini; umurtqa pog'onasining qiyshayishi norma va patalogiyada; Eng ko`p suyak sinish joylari; katta va kichik qon aylanish doirasi;puls o`lchash joilari; Magistral arteriyalarni suyaklarga barmoq yordamida siqish joylari; nafas olish tezligini va turini ainiqlash; ichki organlarni joylashish tartibi; ko'richak refleksi; teri sezishini aniqlash;bolada tekis tovoni aniqlash va profilaktika usullarini ko`rsatish. Hujayralar va to'qimalar. Organizm - bir butunligi. Suyak-tayanch sistemasi.qon-tomir va limfa sistemasi. Nafas olish sistemasi.Ovqat xazm qilish sistemasi.Endokrin sistemasi. Modda va energiya almashinuvi. Siydik tanosil sistemasi. Nerv sistemasi va sezgi organlari.

3-mavzu: Dorishunoslik. Dorilar va dorivorlar ashyosi, dorivor preparatlarni hosil qilish usullari haqida umumiy tushuncha. O`zbekiston Respublikasidagi dorixona ishlarining tashkil etilishi. Retsept mohiyati va shakli Dori-darmon shakillari. Odam organizmiga dori moddalarning ta`siri isitma tushiradigan, ogriqsizlantiradigan va nerv sistemasini tinchlantiradigan moddalar Yurak-tomir, tomir kengaytiradigan, bachadon va qon ketishini to`xtatadigan dorilar.

**4-mavzu: Bemorlarni va zaharlanganlarni umumiy parvarish qilish, bolalarni parvarish qilishning o`ziga xos xususiyatlari.** Talabalarni davolash muassasalari va uy sharoitlarida bemorlarni parvarish qilishga o`rgatish. Bemorlarni parvarish qilishning moxiyati va tibbiy hamshiraning roli va vazifalari. Bemorlarpipg shaxsiy pokizaligi.Tana harorati.puls. QB, nafas olish, ularni aniqlash uslubiyati va baholanishi, Qon aylanishiga ta'sirchan choralar. Bemorlarning ovqatlanishi Ovqat hazm qilish va siydik tanosil sistemasi kasalliklarini parvarish qilish. Dori-darmonlarning qo`llanilishi. Sog'lom va kasal bolalarga qarash. Bolalarni ovqatlantirish Bemorlarni transportirovka qilish. Nevralogik kasalliklar.

5-mavzu: Kasallik va zaharlanishdagi shifokordan oldingi yordam. Shifokordan oldingi yordamning maqsadi va vazifalari. Kasallik sabablari, rivoji, alomatlari, sindrom tushunchasi. Ichki kasalliklarning alomatlarini, radiatsion zararlanish, zaharli va qattiq ta'sir etuvchi moddalar bilan zaharlanishlarni, zaharli o`simliklardan, ilon va hashoratlar zaharidan o`tkir zaharlanishlarni o`rganish. Ularni favqulodda vaziyat holatlarida bolalarga, shuningdek kattalarga qarash va shoshilinch yordamning amaliy malakasini hosil qilishga, hamda ba`zi patologik xolatlar bo`yicha zarur bilimlarni o`rgatish. Dori-darmonlarning xususiyatlari va organizmga ta'siri, ularni nojo`ya ta`sirlari to'g'risidagi umumiy tasavvur hosil qilish.

Shifokordan oldingi yordam ko`rsatishda dori moddalardan oqilona foydalana bilish malakasini xosil qilish. O'z-o'ziga va o`zaro yordam berish asoslari, dastlabki tibbiy yordam. O'tkir zaharlanishdagi shoshilinch tibbiy yordam.Nafas olish a`zolari kasalliklari.Yurak qon-tomir sistemasi kasalliklari. Ovqat hazm qilish, endokrin va moddalar almashinuvi sistemasi kasalliklari. Siydik tanosil sistemasi kasalliklari.Asab-ruhiyat buzilishi. Giyohvandlik va uni oldini olish chora tadbirlari. Kuchli ta`sir qiluvchi moddalar bilan zaharlanish.

6-mavzu: Yuqumli kasalliklar bolalar infektsiyalari. Bolalar va kattalarda yuqumli kasalliklarning asosiy belgilarini aniqlashga, bemorlarga zarur bo`lgan shifokordan oldingi va shoshilinch yordamni ko`rsatishga, ularni parvarish qilishga va yuqumli kasalliklarni oldini olishga o`rgatish. Epidemiya jarayoni, epidemiya o`chog'i, ularni kelib chiqish sharoitlari va sabablari. Epidemiyaga qarshi kurashning asosiy tadbirlari to`grisida tushuncha.Virus ifektsiyalari.Virus turlari. OITS-ko`zg'atuvchisi, yuqish yo`llari, kechishi va oqibati, profilaktikasi. Bolalar infektsiyalari.Infektsion jarayoni Bakteriologik o`chog'. O`ta xavfli infektsiyalar. Antronozoonoz infektsiyalar. Immunitet va emlash ishi epidemiologiya asoslari. Nafas olish yo`llari infektsiyalari. Qon infektsiyalari. Ichak infektsiyalari.

7-mavzu: Jarroxlik kasalliklarida va jaroxatlanishlarda tibbiy yordam. O`zbekistonda jarroxlik fanining rivojlanishi Jarohatlanishning har xil turlarini, o`tkir jarroxlik kasalliklarini aniklashga va to`gri baxolashga maktablarda, uy sharoitida, Favqulodda vaziyatlarda, manbalarda va tibbiy evakutsiya bosqichlarida tibbiy hamshira sifatida dastlabki va shoshilinch shifokordan oldingi yordamni ko`rsatish; jarohatlanish shuningdek. bolalar jaroxatlanishining oldini olish bo'yicha tarbiyaviy ishlarni amalga oshirish, hamda zararlanganlar va jarroxlikga oid bemorlarni parvarish qilishda amaliy ko`nikmalarni hosil qilish. Antiseptika va aseptika. Desmurgaya. Transport immobilizatsiyasi. Og'riqsizlantirish. Reanimatsiya asoslari. Qon ketishi. Qon va uning o`rnini bosuvchilarni qo'yish. Shikastlanishlar. Travmatik shok. Cho`kishda yordam berish. Yopiq shikastlanishlar. Ochik shnkastlanishlar jarohatlar.Jarrohlik infektsiyasi. Kuyish, sovuq oldirish va elektr toki bilan shikastlanishlarda tibbiy yordam ko`rsatish. Suyaklar sinishi. Bosh, bo`yin, umurtqa, shikastlanishi. Ko`krak qafasining shikastlanishi. qorin va chanoqning o`tkir kasalliklari. Kombinatsiyalanigan shikastlanishlar.

8-mavzu: Onalik va bolalikni muhofaza qilish. O`zbekiston Respublikasida onalik va bolalikni muhofaza qilish. Sog'lom turmush tarzini shakllantirish. Bolalar va o`smirlarning barkamol bo`lib o`sishi, ona va bolaning organizmiga irsiyat va atrofdagi muhitning ta`siri, onalik va bolalikni muhofaza qilish haqidagi bilimlar asoslarini berish, inson sog'ligi - shaxsiy va ijtimoiy boylik tushunchasini shakllantirish. Bolalar va o`smirlar sog'ligining ahvoli. Bolalar kasalliklarini oldini olish. Bolalardagi sil va teri kasalliklarini oldini olish. Bolalardagi ruhiy-asab buzilishlar.

9-mavzu: Fuqaro muhofazasi va favqulotda vaziyatlar. Talabalarni turli favqulodda vaziyatlarning umumiy tavsiflari, kutilishi mumkin bo`lgan oqibatlari, favqulodda vaziyatlarning oldini olish, talofatlarni kamaytirish va favqulodda vaziyat oqibatlarini bartaraf etish tadbirlari bilan tanishtirish. Oliy o`quv yurti tomonidan olib boriladigan tadbirlarini hisobga olgan xolda fuqaro muxofazasi tizimini o`rganish. Talabalarda O'zbekiston Milliy xavfsizligini vazifalari muximligi, shuningdek, favqulodda vaziyatlarda o`ziga va o`zaro birinchi tibbiy yordam ko`rsatishga ma`suliyat bilan yondoshishni tarbiyalàsh. Talabalarga tinchlik va xarbiy davrlarda sodir bo`ladigan favqulodda vaziyatlar sharoitida to'g'ri harakat qilishni, aholini muxofaza qilish usullarini o`rgatish. Fuqaro muxofazasining maqsad va vazifalari. Aholi va hududlarni favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilishning tibbiy asosi. Favqulodda vaziyatlarning tasnifi.Evakuatsiya.Muhofaza vositalari. Favqulolda vaziyatlarda o`ziga va o`zaro tibbiy yordam.

10-mavzu: Tibbiy bilim asoslari. Onalik va bolalikni muhofaza qilishni o'rganish bo'yicha umumiy tashkiliy-uslubiy ko'rsatmalar. Universitetlar va pedagogika institutlarining talabalarini tibbiy bilimlar asoslariga o'rgatish, tibbiyot-gigienasi jixatdan tarbiyalash, ularni favqulotda vaziyatlar holatida tibbiy yordam ko'rsatishga, bemorlar va shikaslanganlarga qarash bo'yicha amaliy ishlarni bajarishlariga tayyorlash, maktablarda tibbiyot gigiena o'quvi va 1-9-sinflar o'quvchilariga xavfsiz hayot va faoliyat asoslari va fuqarolar mudofasi bo'yicha dars berishlariga o'qitish mazkur dasturning maqsadidir. O'zlashtirilgan tibbiy bilimlar bo'lg'uvsi o'qituvchi saviyasining kengayishiga, shaxsning shakillantirilishiga va kasbiy darajasi masalasining oshirilishiga yordam beradi, shuningdek, o'qitishning jiddiy muommolarini xal etishda, bolalarning sog'lig'ini saqlash va ularni tarbiyalashda, ularning yoshining va shaxsiy imkoniyatlarini e'tiborga olishda, uning ongliy tibbiy-pedagogik yondashishiga hamda o'z mexnatining mavzuini chuqur o'rganishiga va u bilan kundagi ishini mustaxkam ilmiy negizga ko'rishga yordam beradi. Tibbiy bilimlar asoslari va bolalarning sog'lig'ini saqlash bo'yicha o'rganish o'quv rejalariga binoan ikki yoki uch yil moboynida amalga oshiriladi. Dastur bo'yicha darslar barcha talabalar (qizlar va yigitlar) uchun majburiydir, ular kunduzgi soatlarda tashkil etiladi va o'tkaziladi, darslar jadvalida

ular uchun bir kun ajratiladi. Berilgan tartibda maxalliy sharoitlarni va oliy o'quv yurtida o'qitiladigan mutaxasslikni inobatga olgan xolda darslar o'tilishining shakli va usuli o'zgartirilishi, dastur bo'linmalari o'rtasida, shuningdek, tasdiqlangan o'quv soatlari qisman va isbotlangan hollarda qaytadan taqsimlanishi va o'zgartirilishi mumkin. Dastur leksiyalar va amaliy mashg'ulotlar jixozlangan auditoriya va xonalarda o'tkazilishi, shuningdek, klinika amaliyoti bolalar davolash muassasalarida va go'daklar uylarida o'tkazilishi ko'zda tutilgan . kafedra maslaxatlarni, yakka tartibda va aloxida mashg'ulotlarni tashkil etadi. Dasturning barcha bo'linmalari bo'yicha leksiyalar oliy o'quv yurtida 25-30 kishidan tashkil topgan guruxlar uchun o'tkaziladi, amaliy mashg'ulotlar (klinikadan oldingi amaliyot) – guruxlarning yarmi 10-12 kishidan iborat guruhlar uchun o'tkaziladi. Leksiyalar hamda amaliy mashg'ulotlar oliy tibbiy (shifokor) ma'lumotiga ega bo'lgan shtatdagi muallimlar tomonidan o'tkaziladi.

III. Amaliy (yoki seminar yoki laboratoriya) mashg'ulotlar bo`yicha ko`rsatma va tavsiyalar.

Seminar mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1-mavzu: Odam anatomiyasi va fiziologiyasi: Harakat organlarning tizimi, qon, qonning vazifasi, yurak tuzilishini vazifasi, nafas organlar tizimi, siydik tanosil a'zolar tizimi, nerv va sezgi tizimining ahamiyati, teri tuzilishi va ahamiyati. Qon infeksiyalari.

2-mavzu: Dorilar va dorivorlar ashyosi. Dorivor preparatlarni xosil kilish usullari. Uzbekiston Respublikasida dorixona ishlarining tashkil etilishi. Retsept moxiyati va shakli. Dori-darmon shakllari.

3-mavzu: Bemorlar parvarishi: Bemorlar parvarishi,shaxsiy pokizaligi,tana xaroratini o'lchashdomir urishini,kon bosimini,nafas tezligini aniqlan,qon aylanishga ta' sir etuvchi vositalar,banka xantal,grelka qo'yish qoidasi. Bemor bolalarni parva rish kilish. Dorilarni qullash usullari.

4-mavzu: Bolalar kasalliklari: Bolalar yoshi uning davrlari,parvarish kilish.Bolalarda ozik-ovqatga bo'lgan talablar. Gelmentozlar,enterebeoz,askaridioz,lyambioz. Bolalarda ko'rish faoliyatining buzilishlari. Bolalarda suyak tayanch apparati. Irsiy kasalliklar.

5-mavzu: Ichki kasalliklar: Nafas a'zolarning kasalliklari,traxeid,laringit,farin git.Surunkapi gepatit.jigar serrozi.

6-mavzu: Qon yaratish organlari,kamkonlik leykoz kasalligi,siydik chiqarish yo'llarning kasalligi,buyrak tosh kasalligi.Kandli diabet kasalligi,giperklimikiya(koma). Asab kasalligi nevroz,nevrasteniya,nev rit radikulit.Ruhiy kasalliklar (shizofreniya,origofeneriya).Radiaktiv modda lardan zaxarlanish nur kasalligi.O'tkir zaharlanishda birinchi yordam.

7-mavzu: Immunitet va emlash ishlari. Antro pazanoz kasalligi, vabo, o'lat, kuydirgi, brutsellyoz. Zanoz kasalligi. Qutirish. TORCH infeksiyasi.Jinsiy orqaoli yuqadigan kasalliklar, zaxm, so'zak, trixamanoz.Teri kasalligi, dermatoz, zamburug kasalligi. Sil kasalligi. Shikastlanganda tibbiy yordam: Avtoklav tuzilishi. Xirurg qo'llarni zararlan tirish. Bosh kukrak qafasiga boglov ko'yish.ko'l oyog'larga bog'lov ko'yish. Narkoz turlari, bemorlarni narkozga tayyorlash va narkoz vaqtidagi asoratlar.

8-mavzu: Donorlik xaqida tushuncha.Qon guruhini rezurs fakturni aniklash usuli. Shokda birinchi yor dam. Jaroxat turlari. Yopiq va ochik shikastlanishlar.Kuyish.sovuk oldirish, elektr tokidan shikastlanish.Suyaklar sinish turlari.Kukrak kafasining,bosh bo'yin ning,umurtqa pog'onasining,korin shikastlanishi.

9-mavzu: Onalik va bolalikni muxofaza kilish: oilani rejalashtirish. Qizlar gigiena si. Homiladorlik davrida ovqatlanish.Yurak tug'ma nuqsonlari va revmatizm. Turli FVning umumiy tavsiflari, okibatlari, FVning oldini olish, talofatlarni kamaytirish va Fv okibatlarini bartaraf etish tadbirlari bilan tanishtirish. Fuqaro muxofazasi tizimini urganish.

10-mavzu: Uzbekiston milliy xavfsizligining muximligi, vazifalari va FVda birinchi tibbiy yordam kursatish. Tinchlik va xarbiy davrlarda sodir buladigan FVlar sharoitida tugri xarakat kilishni , axolini muxofaza kilish usullarini urgatish. Fukaro muxofazasining maksad va vazifalari. Axoli va xududlarni muxofaza kilishning tibbiy asosi. FVlarning tasnifi. Evukatsiya muxofaza vositalari. FV larda uziga va uzaro tibbiy yordam kursatish.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Tibbiy yordamning anatomik va fiziologik asoslari
2. Odam anatomiyasi va fiziologiyasi fani haqida tushuncha.
3. Modda va energiya almashinivi tushunchasi.
4. Dorishunoslik.
1. Nafas olish organlari kasalliklari. Bronxit, zotiljam, plevrit.
2. Hazm a'zolari kasalliklari, gastrit 12 barmoqli ichak yara, xaletsistet, xolangit, pankreatit kasalligi.

	3. Yurak qontomir kasalliklari. 4. Qon aylanish tizimining yosh xususiyati va gigiyenasi. 5. Siydik tanosil tizimi kasalliklar nefrit, pielonefrit, prostatit kasalligi. Endokrin tizimi kasalliklari. 6. Nevralogik kasalliklar. 7. Bemorlarni va zaharlanganlarni umumiy parvarish qilish. Bolalarni parvarish kilishning o'ziga xos xususiyatlari. 8. Ichki sekretsiya bezlarining yosh xususiyatlari 9. Kasallik va zaharlanishdagi shifokordan oldingi yordam. 10. Yuqumli kasalliklar 11. Korona virus. 12. Surinkali gastrit. 13. Zotiljam kasalligi. 14. Miokard infarkti. 15. O'tkir bronxit. 16. OITS virusi haqida. 17. Terining zamburug'li kasalliklari. 18. Jarroxlik kasalliklarda va jaroxatlanishlard a tibbiy yordam. 19. O'zbekiston Respublikasida onalik va bolalikni muhofaza qilish.Sog'lom turmush tarzi shakillantrish. 20. Favqulolda vaziyatlarda o`ziga va o`zaro tibbiy yordam.
3.	**V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)** Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: -odam organizmining tuzilishini, fiziologiyasini o'rganish; -bolalar anatomiyasi, fiziologiyasini o'rganish; -bolalarda uchraydigan kasalliklarni aniqlash; -ichki kasalliklarning sababi, belgilari,davolash usullarini o'rgatish; -yukumli kasalliklarni yuqish jarayonini,tarqalish mexanizmini,oldini olish choralarini o'rgatish; -bemorlarni parvarish qilish,yo'toq yaralarni oldini olish,bemorlarni ovkat lantirish.qon bosimini o'lchash,nafas olish sonini o'lchash,banka qo'yish texnika sini,klizma turlarlni,klizma kilish texnikasini o'rgatishdan iborat;
4.	**VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:** Bu ta'lim o'z moxiyatiga ko'ra ta'lim jarayoni ning barcha ishtirokchilarini to'lakonli rivojlanishlarini ko'zda tutadi.Bu esa ta'limni loyixalashtirilayotganda,albatta,ma'lum bir ta'lim oluvchining shax sini emas,avvalo,kelgusidagi mutaxassislik faoliyati bilan bog'lik o'qish maksad laridan kelib chikkan xolda yondoshilishni nazarda tutadi.
5.	**VII. Kreditni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'liq o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat ishini topshirish
6.	**Asosiy adabiyotlar:** **Tavsiya etilgan adabiyotlar ro'yxati** 1. Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish. F.G'. Nazirov. Toshkent-2011 2. Odam anatomiyasi. E.Qodirov. Toshkent-2003 3. Xamshiralik ishi asoslari. Q.Inomov. Toshkent-2007 4. Xirurgiya va reanimasiya asoslari A.J.Xamraev. Toshkent-2002 5. Bolalar kasalliklari A.N. Buraya. Toshkent-2000. 6. Klinikagacha bo'lgan xirurgiya. R.M.Axmedov Toshkent-2001 7. Pervaya Medisinskaya pomosh v chrezvmchaynmx situasiyax. E.Ikramov Toshkent-2003 8. Xammabob tibbiyot qo'llanmasi. Avtor. David. Verner. Toshkent. 2012y. 9. Favqulodda vaziyatlarda tibbiy xizmat. O'. Xasanov Toshkent. 2006y. 10. 1.Yuqumli kasalliklar epidemalogiyasi va parazitalogiyasi. E.I. Musaboev. Toshkent 2010y. 11. Favqulotda vaziyatlar uchun tibbiy xamshiralar tayyorlash. 12. R.Ramazonova. X.Sodiqova. Toshkent 2006y. Ichki kasalliklar 2012y. **Qo'shimcha adabiyotlar:** 1. Meditsina hamshirasi spravochnigi. N.R. Paleev. Toshkent-1989

	2. Sovremennsh spravochnik med.sestrm. N.B.Sodikova Minsk-2002 3. Atlas. 1-2 tom. N.K. Axmedov Toshkent-2005 4. Salomatlik entsiklopediyasi Toshkent-2000 5. Jarroxlik va reanimasiya asoslarida hamshiralik ishi Toshkent-2003 6. I.Sodiqova"sog'lom turmush tarzini shakllantirish" o'quv qo'llanma 7. 2007 y. 8. Kurs grajdanskoy zashitm. V.F.Zubkov Toshkent-2004 9. Ona va bola. N.Raximova. Toshkent 2012 **Internet saytlar.** 1. Mehnat va aholini ijtimoiy muhofaza qilish vazirligi sayti. 2. Sog'liqni saqpash vazirligi sayti. 3. Favqulodda vaziyatlar vazirligi sayti. 4. Tabiatni muhofaza qilish Davlat qo'mitasi sayti. 5. Standartlashtirish, metrologiya va sertifikatlashtirish agentligi sayti. 6. Er qarini geologik o'rganish, sanoatda, konchilikda va kommunal-maishiy sektor da ishlarning bexatar olib borilishini nazorat qilish davlat inspektsiyasi (Sanoatgeokontexnazorat) sayti. 7. O'zbekiston Respublikasining milliy Qonunchilik bazasi. **Qo`shimcha adabiyotlar:** 1. Mirziyoev SH.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. Toshkent, O`zbekiston nashriyoti, 2017. 2. Mirziyoev SH.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta`minlash-yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. Toshkent, O`zbekiston nashriyoti, 2017. 3. Baratov P. –Tabiatni muhofaza qilish. Toshkent. 1991. 4. Tursunov X.T., Raximova T.U. –Ekologiya. Izd. «Chinor». 2006. **Internet saytlar.** www. edu.uz; www.ziyonet.uz; www.naukaran.ru; www.maik.ru; www.rusplant.ru; www.floranimal.ru. http:www.ecologya.ru; www.ecolog.com
7.	Fan dasturi Samarqand davlat universiteti O`quv-uslubiy кengashining 2022 yil __ iyuldagi __-son bayonnomasi bilan ma'qullangan.
8.	**Fan/modul uchun mas'ul:** E.E. Qobilov – SamDU, "Ekologiya va hayot faoliyati xavfsizligi" kafedrasi professori tibbiyot fanlari doktori.
9.	**Taqrizchilar:** M.Q.To'xtayev – SamDU "Ekologiya va hayot faoliyati xavfsizligi" kafedrasi dotsenti, tibbiyot fanlari nomzodi.

Kafedra mudiri: _____ **prof. E.E. Qobilov**

Mazkur modul Geografiya va ekologiya fakulteti kengashining 2022 yil "__" "_____" "___"-sonli yig'ilishida ko'rib chiqilgan va tasdiqlangan.

Fakultet dekani: _____ **dots.A.X. Ravshanov**

"Kelishilgan"
SamDU o'quv uslubiy boshqarma boshlig'i:
_____ **Sh.A. Muranov**
"_____" "_____" **2022 yil**

"Kelishilgan"
SamDU o'quv ishlar bo'yicha prorektor:
_____ **prof. A.S.Soleyev**
"____" "_____" **2022 yil**